22/10/2020

Το Πηδάλιον και οι «περιπέτειές» του

Εκκλησία της Κύπρου / Ι.Μ. Κωνσταντίας και Αμμοχώστου

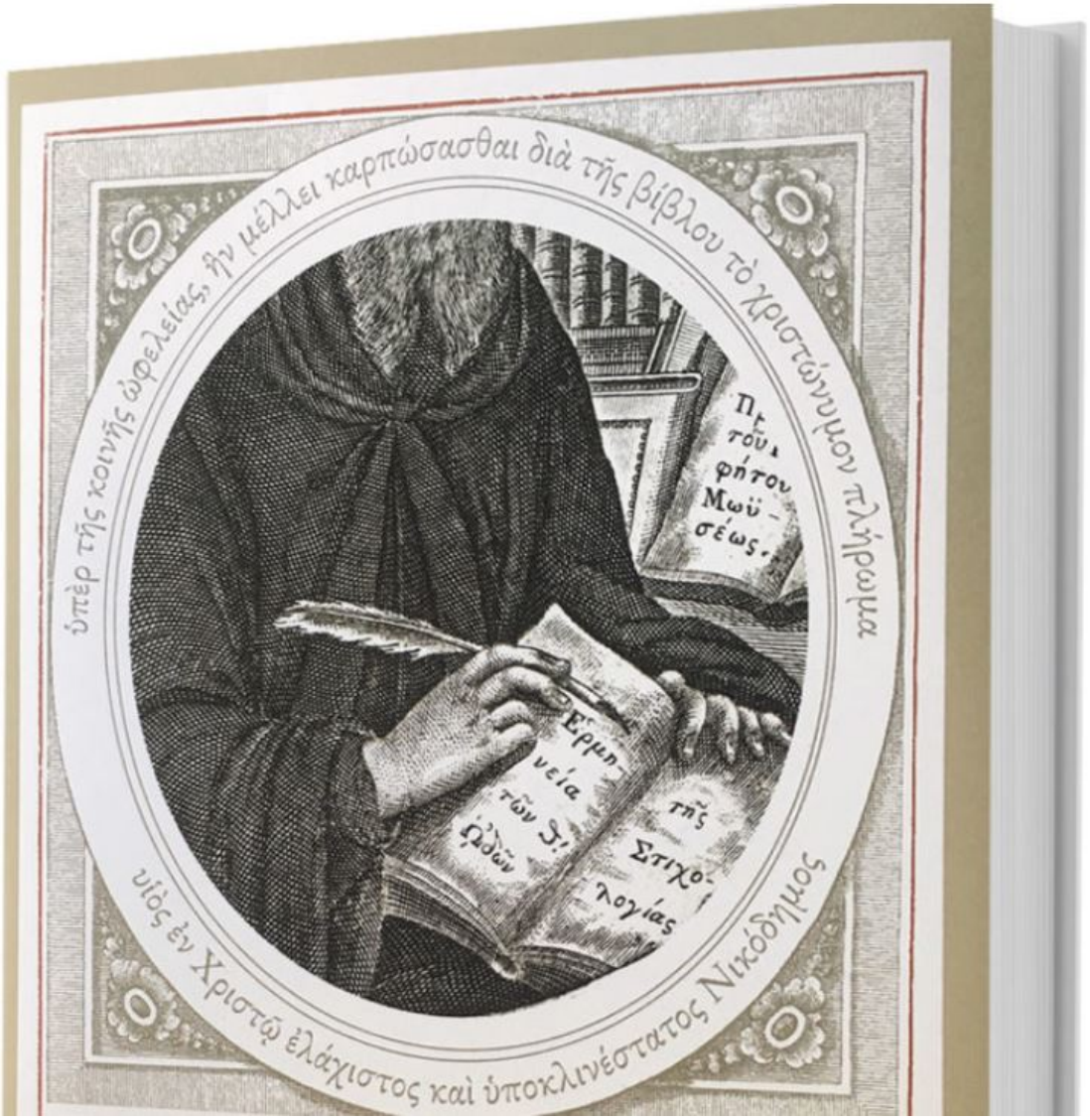

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ξ. ΓΙΑΓΚΟΥ, ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΤΑΧΙΑΟΣ – Αλληλογραφία Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτη και Δωροθέου Βουλησμά. Το Πηδάλιον και οι «περιπέτειές» του
εκδ. Ιερά Μητρόπολις Κωνσταντίνας-Αμμοχώστου, Πολιτιστική Ακαδημία «Αγιος Επιφάνιος», 2020, σελ. 504

Η πιο γνωστή κανονική συλλογή που χρησιμοποιούν εδώ και περίπου δύο αιώνες οι κληρικοί της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι το «Πηδάλιον» του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτη. Ενα βιβλίο αρκετά παρεξηγημένο, αφού πολλοί το διαβάζουν χωρίς να έχουν γνώση του ιστορικού και θεολογικού «περιβάλλοντός» του. Ο Νικόδημος,

λόγιος μοναχός με πνευματικό και θεολογικό εξοπλισμό, συγγράφοντας το «Πηδάλιον» θέλησε να χαράξει έναν νέο δρόμο θέασης των ιερών κανόνων σε σχέση με αυτό που επικρατούσε στον εκκλησιαστικό κόσμο της εποχής του, χωρίς αυτό να σημαίνει πως ο ίδιος ήταν αποκομμένος από την εποχή του.

Τα κίνητρα για την απόφαση του Νικοδήμου να συγγράψει ένα νομοκανονικό έργο φωτίζονται μέσα από την εκδιδόμενη αλληλογραφία του με τον Μεγάλο Ιεροκήρυκα της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Δωρόθεο Βουλησμά. Μέσα από τις μαρτυρίες των επιστολών –όπως σημειώνει ο εκδότης της αλληλογραφίας, Θ. Γιάγκου, κοσμήτωρ της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ–, γράφεται η ιστορία του βιβλίου. Η κοπιώδης συγγραφή του, η έγκρισή του από την πατριαρχική σύνοδο της Κωνσταντινούπολης και η έκδοσή του στη Λειψία βρίσκονται στο επίκεντρο των 31 εκδιδόμενων επιστολών που αντάλλαξαν οι δύο άνδρες, αλλά και στις ακόμη δύο που εκδίδονται, μία του Νικοδήμου προς τον μητροπολίτη Παροναξίας Νεόφυτο και μία του Δωροθέου Βουλησμά προς τον Πατριάρχη Νεόφυτο Ζ΄.

Στις επιστολές αναπτύσσεται ένας γόνιμος και δημιουργικός διάλογος μεταξύ Νικοδήμου και Δωροθέου για πολλά και επίμαχα κανονικά ζητήματα. Ο Νικόδημος είχε τη δυνατότητα να μελετήσει σε βάθος χειρόγραφες και έντυπες πηγές, τις οποίες αξιολόγησε με συστηματικό τρόπο, στηριζόμενος στην ιστορική πράξη και στη θεολογική διδασκαλία της Εκκλησίας. Η κανονική σκέψη του Νικοδήμου για την εποχή του ήταν αρκετά προωθημένη. Οι ίδιες αυτές επιστολές αποτελούν επίσης πηγή πληροφοριών και για τα άλλα έργα του Νικοδήμου. Μάλιστα εμπεριέχουν πληροφορίες που ήταν άγνωστες μέχρι τώρα στη σχετική βιβλιογραφία, ενώ η ανάγνωση και η μελέτη τους αναδεικνύουν τα πνευματικά ενδιαφέροντα της εποχής και τους λόγιους άνδρες που κυριάρχησαν στην πνευματική ζωή της Κωνσταντινούπολης και του Αγίου Ορους.

Το έργο διαρθρώνεται σε δύο μέρη: α) το εισαγωγικό (τέσσερα κεφάλαια) και β) το κείμενο των επιστολών. Το εκτενέστερο από τα εισαγωγικά κεφάλαια είναι το δεύτερο, στο οποίο παρουσιάζεται η ιστορία της συγγραφής του «Πηδαλίου» και των πολλών «περιπετειών» που αυτό είχε μέχρι την έκδοσή του. Ο κύριος όγκος συγγραφής του πρέπει να ολοκληρώθηκε το 1790. Στη συνέχεια, ένας επιλεγμένος καλλιγράφος αντέγραψε το «καταχιλιαμπαλοκολλημένον» χειρόγραφο, το οποίο εστάλη στην Κωνσταντινούπολη για να «ανακριθεί» –κατόπιν εντολής της πατριαρχικής συνόδου– από τον Βουλησμά και στη συνέχεια να εγκριθεί από την ίδια τη σύνοδο. Στην είδηση της «ανακρίσεως» του βιβλίου από τον Βουλησμά, ο Νικόδημος δεν φαίνεται να ενθουσιάστηκε πραγματικά. Και δεν είχε άδικο. Οι διαφορετικές απόψεις του Βουλησμά στα διάφορα θεολογικά ζητήματα θα αποτελούσαν για τον Νικόδημο ανασταλτικό παράγοντα στη συνεργασία τους.

Τελικά, ο σεβασμός και των δύο προς την Εκκλησία και ο ζήλος τους να προσφέρουν στο υπόδουλο Γένος κυριάρχησαν, με αποτέλεσμα να αφήσουν κατά μέρος τις όποιες διαφορές και να συνεργαστούν για την επιτυχή έκδοση του «Πηδαλίου».

Η παρούσα μελέτη αποτελεί αφορμή για την έκδοση και άλλων ανέκδοτων νομοκανονικών συλλογών από τις οποίες αναδύεται με έναν ξεχωριστό τρόπο το διαχρονικό κανονικό συνειδός της Εκκλησίας.

* Ο κ. Χαράλαμπος Β. Στεργιούλης είναι φιλόλογος στα Ιδιωτικά Εκπαιδευτήρια Ν. Μπακογιάννη, δρ Βυζαντινής Φιλολογίας ΑΠΘ – Αναδημοσίευση από εφημερίδα Καθημερινή

Μπορείτε να προμηθευτείτε το βιβλίο από το Βιβλιοπωλείο «Μυριόβιβλος» της Ιεράς Μητροπόλεως Κωνσταντίας στην τιμή των 30 ευρώ.

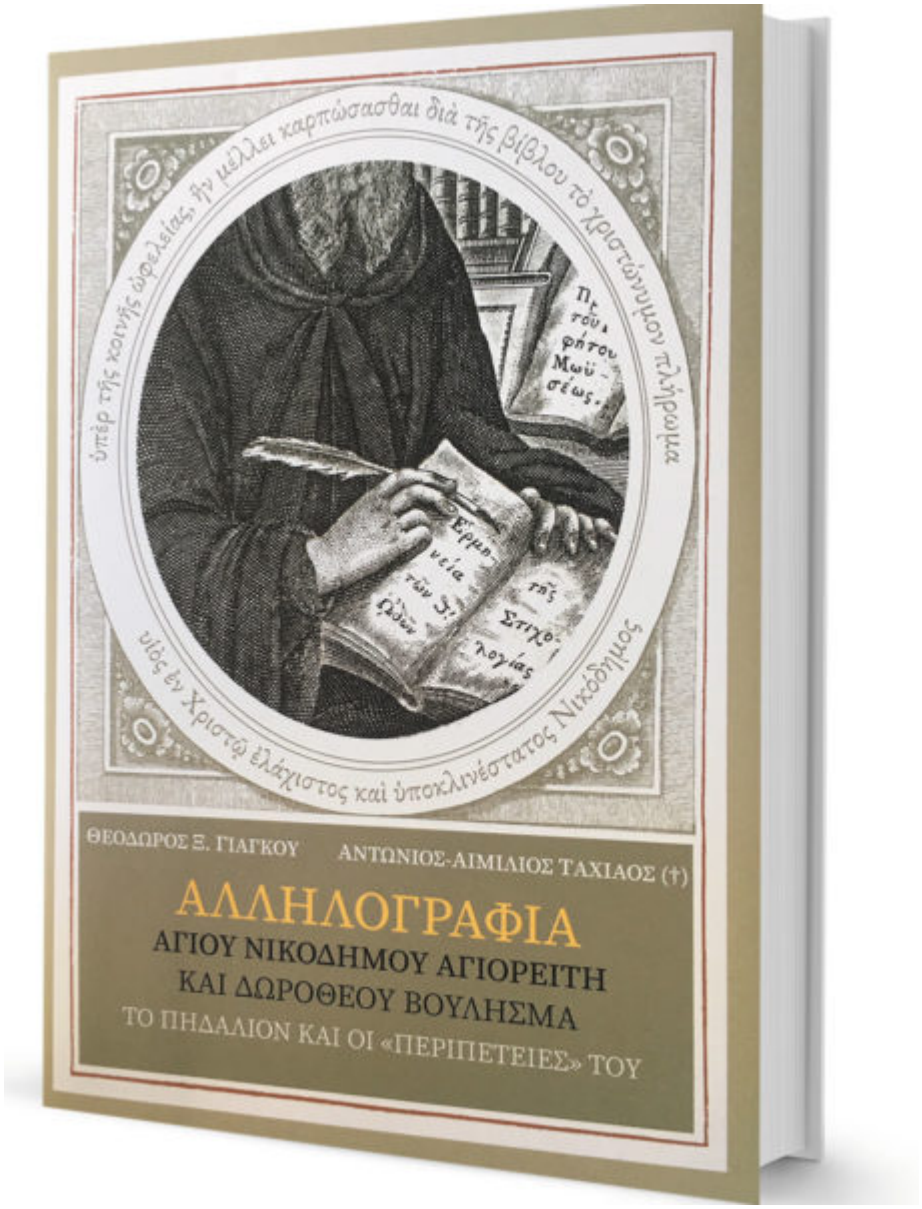

Επικοινωνία:

Βιβλιοπωλείο «Μυριόβιβλος»
Άγίου Γεωργίου 1, 5280 Παραλίμνι,
Τηλ.: +357 23741574
Τηλεομ.: +357 23741579
E-mail: